

Конституційний Суд України
01033, м. Київ, вул. Жилианська, буд. 14

Заявник: Приватне акціонерне товариство «Інститут розвитку передових технологій»
04050, м. Київ, вул. Мельникова, 81, літера «А»

Представник
Заявника: Голова правління
04050, м. Київ, вулиця Мельникова, 81-А

«03» жовтня 2016 року

КОНСТИТУЦІЙНА СКАРГА

щодо неконституційності частини другої та частини третьої ст. 67 Закону України «Про виконавче провадження»

Приватне акціонерне товариство «Інститут розвитку передових технологій» (далі за текстом – Товариство) на підставі ст. 151¹ Конституції України звертається до Конституційного Суду України (далі за текстом – Суд) із конституційною скаргою на ч. 2 та ч. 3 ст. 67 Закону України «Про виконавче провадження» (далі за текстом – Закон).

1. Обставини справи

У 2014-2015 судами України було задоволено низку судових позовів Товариства про стягнення коштів із

(далі за текстом – Підприємство), а саме:

1) Рішення Господарського суду міста Києва від 23.02.2015 у справі №910/26998/14 (копія додається), залишене без змін постановою Київського апеляційного господарського суду від 07.09.2015 у справі №910/26998/14;

2) Рішення Господарського суду міста Києва від 03.09.2015 у справі №910/17231/15 (копія додається), залишене без змін Постановою Київського апеляційного господарського суду від 07.12.2015 у справі №910/17231/15 (копія додається);

3) Ухвала Господарського суду міста Києва від 05.11.2015 у справі №910/24029/13 (копія додається) про поворот виконання рішення.

На виконання вказаних вище рішень судів, були видані Накази, а саме:

1) Наказ Господарського суду міста Києва від 12.10.2015 у справі №910/26998/14;

2) Наказ Господарського суду міста Києва від 13.10.2015 у справі №910/17231/15;

3) Наказ Господарського суду міста Києва від 05.11.2015 у справі №910/24029/13 (копії Наказів додаються).

На виконання вказаних вище Наказів. Відділом державної виконавчої служби Шевченківського районного управління юстиції у місті Києві та Відділом Управління державної виконавчої служби Головного територіального управління юстиції у місті Києві були відкриті виконавчі провадження, а саме:

1) Виконавче провадження №49042985 на виконання рішення у справі №910/26998/14;

2) Виконавче провадження №49338850 на виконання рішення у справі №910/17231/15;

3) Виконавче провадження №49460569 на виконання рішення у справі №910/24029/13; (копії копії Постанов про відкриття виконавчих проваджень додаються).

Однак, з Міністерство юстиції України, як орган, уповноважений управляти майном Підприємства, прийняв рішення про його ліквідацію (витяг із ЄДПРОУ на Підприємство додається).

Згідно з ч. 2 та ч. 3 ст. 67 Закону України «Про виконавче провадження» (далі за текстом – Закон),

«2. У разі ліквідації боржника - юридичної особи виконавчий документ надсилається ліквідаційній комісії (ліквідатору) для вирішення питання про подальший порядок виконання рішення у встановленому законом порядку. У разі надходження виконавчого документа до ліквідаційної комісії (ліквідатора) арешт з майна боржника знімається за постановою державного виконавця, затвердженою начальником відділу, якому він безпосередньо підпорядкований.

3. У разі якщо виконавчий документ надіслано ліквідаційній комісії (ліквідатору), виконавче провадження підлягає закінченню в порядку, встановленому цим Законом».

На підставі цієї норми, державні виконавці винесли постанови про завершення виконавчих проваджень, а саме:

- 1) Постанову про завершення виконавчого провадження №49042985 від 04.11.2015;
- 2) Постанову про завершення виконавчого провадження №49338850 від 27.11.2015;
- 3) Постанову про завершення виконавчого провадження №49460569 від 15.12.2015.

Товариство оскаржило вказані вище постанови, однак судами України було відмовлено в задоволенні скарг:

1) Ухвалою Господарського суду м. Києва від 30.11.2015 у справі №910/26998/14, залишеною без змін Постановою Вишого господарського суду України від 03.02.2016 відмовлено в задоволенні скарги Товариства на Постанову про завершення виконавчого провадження №49042985 від 04.11.2015;

2) Ухвалою Господарського суду м. Києва від 19.01.2016 у справі №910/17231/15, залишеною без змін Постановою Київського апеляційного господарського суду від 21.03.2016 та Постановою Вишого господарського суду України від 11.05.2016 відмовлено в задоволенні скарги Товариства на Постанову про завершення виконавчого провадження №49338850 від 27.11.2015;

3) Ухвалою Господарського суду м. Києва від 14.04.2016 у справі №910/24029/13, залишеною без змін Постановою Київського апеляційного господарського суду від 31.05.2016 та Постановою Вишого господарського суду України від 17.08.2016 відмовлено в задоволенні скарги Товариства на Постанову про завершення виконавчого провадження №49460569 від 15.12.2015 (копії судових рішень додаються).

Таким чином, станом на дату подання цієї Скарги Товариство вичерпало всі національні засоби юридичного захисту в усіх трьох справах.

2. Позиція судів касаційної інстанції

Відмовляючи у задоволенні скарг, Вищий господарський суд України виходив, в першу чергу із того, що у разі прийняття рішення про початок ліквідації, обов'язок виконувати рішення суду переходить від державного виконавця до ліквідаційної комісії або ліквідатора.

Так, в усіх вказаних вище рішеннях міститься одна і та ж цитата:

«виконання рішень про задоволення вимог кредиторів юридичної особи, що перебуває в стані ліквідації, передбачено саме ліквідаційною комісією в ході ліквідаційної процедури, а не державним виконавцем».

Саме такої правої позиції дотримується і Верховний Суд України, відповідно до постанови від 01.12.2015 р. у справі №818/8714/13-а.

При цьому суд касаційної інстанції також відхилив доводи Товариства щодо неможливості застосування ч. 2 та ч. 3 ст. 67 Закону як таких, що суперечать

Європейській конвенції з прав людини та практиці Європейського суду з прав людини у зв'язку з тим, що на думку судів касаційної інстанції:

«... до компетенції господарських судів, відповідно до Конституції України та норм діючого законодавства України, не входить тлумачення законів, а лише вирішення питання щодо застосування норм права».

Таким чином. Товариство оскаржило постанови про завершення виконавчого провадження включно із судами касаційної інстанції, однак їх позиція зводиться до того, що державний виконавець, завершуючи виконавче провадження на підставі ч. 2 та ч. 3 ст. 67 Закону, діяв законно і обґрунтовано.

3. Неконституційність ч. 2 та ч. 3 ст. 67 Закону на підставі їх невідповідності ст. 124 Конституції України в редакції, чинній на момент існування спірних правовідносин

Однак, вказана вище позиція Вишого господарського суду України та Верховного Суду України не враховує неконституційності ч. 2 та ч. 3 ст. 67 Закону.

Згідно з ч. 4 ст. 124 Конституції України в редакції, що існувала на момент винесення спірних рішень судами касаційної інстанції.

«Судові рішення ухвалюються судами іменем України і є обов'язковими до виконання на всій території України».

Аналогічні за своїм змістом положення містяться і чинній редакції Конституції України. Так, згідно з п. 9 ч. 2 ст. 129 Конституції України, однією із основних засад судочинства в Україні є

«обов'язковість судового рішення».

Також, відповідно до ч. 1 ст. 129¹ Конституції України,

«Суд ухвалює рішення іменем України. Судове рішення є обов'язковим до виконання».

Таким чином, Конституція України категорично встановлює правило, за яким остаточне судове рішення має бути обов'язково виконано.

Таку ж позицію висловив і Конституційний Суд України абзаці 3 п. 2 мотивувальної частини Рішення №18-рп/2012 від 13.12.2012, вказавши, що

«виконання судового рішення є невід'ємною складовою права кожного на судовий захист і охоплює, зокрема, визначений у законі комплекс дій, спрямованих на захист і поновлення порушених прав, свобод, законних інтересів фізичних та юридичних осіб, суспільства, держави».

Гарантією обов'язковості такого виконання виступає можливість виконати судове рішення у примусовому порядку, про що прямо вказано в преамбулі до Закону:

«Цей Закон визначає умови і порядок виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб), що відповідно до закону підлягають примусовому виконанню у разі невиконання їх у добровільному порядку».

Однак, ч. 2 та ч. 3 Закону унеможлиблює виконання судового рішення, так як фактично покладає виконання судового рішення на Відповідача у справі:

«У разі ліквідації боржника - юридичної особи виконавчий документ надсилається ліквідаційній комісії (ліквідатору) для вирішення питання про подальший порядок виконання рішення у встановленому законом порядку. У разі надходження виконавчого документа до ліквідаційної комісії (ліквідатора) арешт з майна боржника знімається за постановою державного виконавця, затвердженою начальником відділу, якому він безпосередньо підпорядкований».

У разі якщо виконавчий документ надіслано ліквідаційній комісії (ліквідатору), виконавче провадження підлягає закінченню в порядку, встановленому цим Законом».

В той же час, відповідно до змісту ч. 3 та ч. 4 ст. 105 Цивільного кодексу України (далі за текстом – ЦК України), комісія з припинення юридичної особи (комісія з реорганізації, ліквідаційна комісія) та ліквідатор:

- призначаються засновником юридичної особи;
- є органом управління юридичної особи;
- є представником інтересів юридичної особи у відносинах з третіми особами

та у суді.

Тобто ліквідатор юридичної особи є підконтрольним виключно засновникам юридичної особи, які уповноважені як призначати ліквідатора так і змінювати його та, як представник юридичної особи діє в інтересах такої юридичної особи та її засновників.

Більше того, згідно з ч. 8 ст. 112 Цивільного кодексу України,

«Ліквідаційна комісія (ліквідатор) після закінчення строку для пред'явлення вимог кредитором складає проміжний ліквідаційний баланс, що включає відомості про склад майна юридичної особи, що ліквідується, перелік пред'явлених кредитором вимог та результат їх розгляду».

Отже, чинним законодавством України яке регулює процедуру ліквідації юридичних осіб (ст. 110-112 ЦК України) передбачено лише послідовність дій при ліквідації юридичної особи, однак не встановлено будь-яких конкретних строків вчинення таких дій, а отже – і фактичної виплати коштів, належних Товариству за рішеннями судів, що набрали законної сили.

Законодавство України не містить обов'язку, порядку та строків виконання судових рішень ліквідатором юридичної особи.

Таким чином, для уникнення виконання рішення, обов'язковість якого гарантована Конституцією України, боржнику, достатньо лише оголосити про початок процедури своєї ліквідації. У такому разі, державний виконавець буде змушений завершити виконавче провадження, скасувати арешти, припинити будь-які дії, направлені на примусове виконання рішення, а ліквідатор або ліквідаційна комісія матимуть нічим необмежений строк на «виконання» рішення.

Обов'язок завершити виконавче провадження, скасувати арешти коштів та майна і направити матеріали виконавчого провадження ліквідатору або ліквідаційній комісії фактично є відмовою держави від обов'язковості виконання рішення, оскільки таким чином, держава складає із себе обов'язок виконувати рішення суду, винесене її іменем.

Таким чином, ч. 2 та ч. 3 ст. 67 Закону призводять до неможливості виконання рішення суду.

4. Неконституційність ч. 2 та ч. 3 ст. 67 Закону на підставі її невідповідності ч. 1 ст. 8 Конституції України

Згідно з ч. 1 ст. 8 Конституції України

«В Україні визнається і діє принцип верховенства права».

Товариство вважає, що обов'язковість судового рішення і невідворотність його виконання є необхідною складовою принципу верховенства права, закріпленого ч. 1 ст. 8 Конституції України.

При цьому, для з'ясування змісту принципу верховенства права, закріпленого ч. 1 ст. 8 Конституції України, Товариство виходить з такого.

Згідно абзацом 3 підпункту 2.3. п. 2 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 01.06.2016 у справі №2-рп/16 та згідно з абзацом 4 підпункту 2.2. п. 2 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 08.09.2016 у справі №6-рп/2016, *практика тлумачення та застосування Європейської*

Конвенції з прав людини та основоположних свобод (далі за текстом – Конвенція) Європейським судом з прав людини (далі за текстом – ЄСПЛ) має враховуватися при здійсненні конституційного судочинства (принцип дружнього ставлення до міжнародного права).

В пункті 41 Доповіді про верховенство права Європейської комісії за демократію через право (Венеціанської комісії), яка затверджена на 86 пленарній сесії Венеціанської комісії 25-26 березня 2011 року вказано, що *доступ до правосуддя є одним із необхідних аспектів верховенства права та правової держави.*

В свою чергу, в пункті 58 вказаної вище Доповіді зазначено, що *одним із складових доступу до правосуддя є необхідність ефективного виконання рішення суду.*

Таким чином, міжнародні інституції визнають, що ефективне виконання рішення суду є обов'язковим елементом, необхідним для забезпечення принципу верховенства права.

Також, в п. 34 Рішення ЄСПЛ у справі «Golder проти Сполученого королівства» зазначено, що

«навіть чи можна уявити верховенство права за відсутності можливості доступу до судів».

Крім того, в п. 59 Рішення ЄСПЛ у справі «Philis проти Греції» зазначено, що принцип верховенства права є невід'ємною частиною всіх статей Конвенції.

Згідно з ч. 1 ст. 6 Конвенції.

«Кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення. Судове рішення проголошується публічно, але преса і публіка можуть бути не допущені в зал засідань протягом усього судового розгляду або його частини в інтересах моралі, громадського порядку чи національної безпеки в демократичному суспільстві, якщо того вимагають інтереси неповнолітніх або захист приватного життя сторін, або - тією мірою, що визнана судом суворо необхідною, - коли за особливих обставин публічність розгляду може зашкодити інтересам правосуддя».

Таким чином, ЄСПЛ, як і інші міжнародні інституції визначає право на доступ до правосуддя, як неодмінну складову принципу верховенства права.

При цьому, щодо доступу до правосуддя, у Рішенні ЄСПЛ від 17.05.2005 року у справі «Чіжов проти України» (заява №6962/02), зазначено, що

«позитивним обов'язком держави є організація системи виконання рішень таким чином, щоб гарантувати виконання без жодних невинуватих затримок, і так, щоб ця система була ефективною і законодавчо, і практично, а нездатність державних органів ужити необхідних заходів для виконання рішення позбавляє гарантій, які закріплені в параграфі 1 статті 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод».

У пункті 42 Рішення ЄСПЛ від 27.07.2004 року у справі «Ромашов проти України» (заява №67534/01) вказано що,

«суд повторює, що пункт 1 статті 6 параграфу 1 Конвенції гарантує кожному право на звернення до суду або арбітражу з позовом щодо будь-яких його цивільних прав та обов'язків: таким чином, ця стаття проголошує «право на суд»... Однак це право було б ілюзорним, якби правова система `договірної держави допускала, щоб остаточне судове рішення, яке має обов'язкову силу, не виконувалося на шкоду одній із сторін. Важко собі навіть уявити, щоб стаття 6 детально описувала процесуальні гарантії, які надаються сторонам у спорі, а саме: справедливий, публічний і швидкий

розгляд, - і водночас не передбачала виконання судових рішень. Якщо вбачати у статті 6 тільки проголошення доступу до судового органу та приви на судове провадження, то це могло б породжувати ситуації, що суперечать принципу верховенства права, який договірні держави зобов'язалися поважати, ратифікуючи Конвенцію. Отже, для цілей статті 6 виконання рішення, ухваленого будь-яким судом, має розцінюватися як складова частина «суду».

Більше того, про обов'язок держави виконувати рішення проти власних органів, установ та підприємств прямо вказано в п. 54 пілотного рішення ЄСПЛ у справі «Юрій Миколайович Іванов проти України»:

«суд також повторює, що саме на державу покладено обов'язок dbати про те, щоб остаточні рішення, винесені проти її органів, установ чи підприємств, які перебувають у державній власності або контролюються державою, виконувалися відповідно до зазначених вище вимог Конвенції... Держава несе відповідальність за виконання остаточних рішень, якщо чинники, які затримують чи перешкоджають їх повному й вчасному виконанню, перебувають у межах контролю органів влади.»

В резолютивній частині вказаного Рішення Європейський суд наголосив на тому, що зазначені в цьому рішенні порушення:

«є наслідком несумісної з положеннями Конвенції практики, яка полягає в систематичному невиконанні державою-відповідачем рішень національних судів, за якими сторони, права яких порушені, не мають ефективних засобів юридичного захисту».

Відповідно до п. 5 резолютивної частини згаданого вище рішення, Україну було зобов'язано

«запровадити ефективний засіб юридичного захисту або комплекс таких засобів юридичного захисту, спроможних забезпечити адекватне й достатнє відшкодування за невиконання або затримки у виконанні рішень національних судів відповідно до принципів, встановлених практикою Суду».

Таким чином, на думку ЄСПЛ Конвенція покладає обов'язок виконання судового рішення, як складової права на справедливий суд безпосередньо на державу, і цей обов'язок жодним чином не може бути перекладений на посадових і службових осіб окремих підприємств, навіть якщо вони реалізують повноваження щодо ліквідації такого підприємства. Більше того, держава повинна забезпечити і втілити належні гарантії виконання такого рішення. Однак, за умови закриття виконавчих проваджень нібито у зв'язку із ліквідацією боржника, держава не спроможна виконати свого обов'язку із виконання рішення і забезпечити відповідні гарантії.

5. Позбавлення права Товариства гарантій, передбачених Законом України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень».

Ще однією гарантією обов'язковості виконання рішень судів є положення Закону України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень» (далі за текстом – Закон про гарантії), який відповідно до пояснювальної записки (копія додається) і було прийнято саме з метою усунення недоліків, про які було вказано у пілотному рішенні «Юрій Миколайович Іванов проти України».

Відповідно до ч. 1 ст. 2 Закону України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень»

«держава гарантує виконання рішення суду про стягнення коштів та зобов'язання вчинити певні дії щодо майна, боржником за яким є державне підприємство.»

Відповідно до ч. 1 ст. 4 Закону України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень»

«виконання рішень суду про стягнення коштів з державного підприємства або юридичної особи здійснюється в порядку, визначеному Законом України «Про виконавче провадження», з урахуванням особливостей, встановлених цим Законом.

Згідно з ч.ч. 2, 3 ст. 4 вказаного вище Закону,

«у разі якщо рішення суду про стягнення коштів з державного підприємства або юридичної особи не виконано протягом шести місяців з дня винесення постанови про відкриття виконавчого провадження, його виконання здійснюється за рахунок коштів, передбачених за бюджетною програмою для забезпечення виконання рішень суду.

Протягом десяти днів з дня встановлення державним виконавцем факту наявності підстав для повернення виконавчого документа стягувачу відповідно до пунктів 2-4, 9 частини першої статті 47 Закону України «Про виконавче провадження», крім випадків, коли стягувач перешкоджає провадженню виконавчих дій, але не пізніше строку, встановленого частиною другою цієї статті, керівник відповідного органу державної виконавчої служби подас до центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів, документи та відомості, необхідні для перерахування стягувачу коштів, згідно з переліком, затвердженим Кабінетом Міністрів України, про що повідомляє в установленому порядку стягувача».

Таким чином, оскільки вказані вище виконавчі провадження були закінчені до настання шестимісячного строку з дня винесення постанов про відкриття цих виконавчих проваджень, а відповідні виконавчі документи були надіслані ліквідатору боржника. Заявник фактично був позбавлений права на компенсацію невиконаних судових рішень за рахунок коштів, передбачених за бюджетною програмою для забезпечення виконання рішень суду.

6. Відповідно до статті 151¹ Конституції України

«Конституційний Суд України вирішує питання про відповідність Конституції України (конституційність) закону України за конституційною скаргою особи, яка вважає, що застосований в остаточному судовому рішенні в її справі закон України суперечить Конституції України. Конституційна скарга може бути подана в разі, якщо всі інші національні засоби юридичного захисту вичерпано».

Враховуючи викладене вище, та керуючись ст. 151¹, ч. 3 ст. 3 ст. 55 Конституції України, -

Просимо:

1. Визнати неконституційними (такими, що не відповідають Конституції України) частину другу та частину третю ст. 67 Закону України «Про виконавче провадження».

Додатки:

1. витяг із Закону України «Про виконавче провадження» (ч. 2, 3 ст. 67 Закону);
2. копія рішення Господарського суду міста Києва від 23.02.2015 у справі №910/26998/14;
3. копія постанови Київського апеляційного господарського суду від 07.09.2015 у справі №910/26998/14;
4. копія Рішення Господарського суду міста Києва від 03.09.2015 у справі №910/17231/15;
5. копія Постанови Київського апеляційного господарського суду від 07.12.2015 у справі №910/17231/15;

6. копія ухвали Господарського суду міста Києва від 05.11.2015 у справі №910/24029/13 про поворот виконання рішення;
7. копія Наказу Господарського суду міста Києва від 12.10.2015 у справі №910/26998/14;
8. копія Наказу Господарського суду міста Києва від 13.10.2015 у справі №910/17231/15;
9. копія Наказу Господарського суду міста Києва від 05.11.2015 у справі №910/24029/13;
10. копія Постанови про відкриття виконавчого провадження №49042985 на виконання рішення у справі №910/26998/14 від 20.10.2015;
11. копія Постанови про відкриття виконавчого провадження №49338850 на виконання рішення у справі №910/17231/15 від 12.11.2015;
12. копія Постанови про відкриття виконавчого провадження №49460569 на виконання рішення у справі №910/24029/13 від 27.11.2015;
13. копія Постанови про завершення виконавчого провадження №49042985 на виконання рішення у справі №910/26998/14 від 04.11.2015;
14. копія Постанови про завершення виконавчого провадження №49338850 на виконання рішення у справі №910/17231/15 від 27.11.2015;
15. копія Постанови про завершення виконавчого провадження №49460569 на виконання рішення у справі №910/24029/13 від 15.12.2015;
16. копія Ухвали Господарського суду м. Києва від 30.11.2015 у справі №910/26998/14;
17. копія Постанови Київського апеляційного господарського суду від 16.12.2015 у справі №910/26998/14;
18. копія Постанови Вищого господарського суду України від 03.02.2016 у справі №910/26998/14;
19. копія Ухвали Господарського суду м. Києва від 19.01.2016 у справі №910/17231/15;
20. копія Постанови Київського апеляційного господарського суду від 21.03.2016 у справі №910/17231/15;
21. копія Постанови Вищого господарського суду України від 11.05.2016 у справі №910/17231/15;
22. копія Ухвали Господарського суду м. Києва від 14.04.2016 у справі №910/24029/13;
23. копія Постанови Київського апеляційного господарського суду від 31.05.2016 у справі №910/24029/13;
24. копія Постанови Вищого господарського суду України від 17.08.2016 у справі №910/24029/13;
25. копія постанови Верховного Суду України від 01.12.2015 у справі №818/8714/13-а;
26. витяг із Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань на
27. витяг з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань щодо ПрАТ «Інститут розвитку передових технологій»
28. витяг зі статуту ПрАТ «Інститут розвитку передових технологій»; копія рішення загальних зборів акціонерів ЗАТ «Інститут розвитку передових технологій» про призначення Головою правління ЗАТ «Інститут розвитку передових технологій»;
Голова правління
ПрАТ «Інститут розвитку передових технологій»